

Családepítés és társadalom

Ha Pistikét, Pistit megkérdezi valamelyik balga fölött; „aztán lesz-e feleség, lesznek-e gyerekeid, ha nagy lesz-e?” — a még felelőtlenül álmodozó gyerek minden bizonnyal azt az egészséges feleletet adja, hogy; „hát persze”. Az Istvánná serdült ifjú, maga mögött hagyva kemény tanulóéveket, már elbizonytalanodik, s az álmodozás helyébe megfontolt tervezgetés, józan számvetés lép. Hiába a szív, az ösztön érvei, hiába a család válsága miatt önmagunkat ostromozó újságírók: István halszájgatja az esküvőt, elvégre fölött emberként mégse élőködhet immár másodmagával a szülein. S minthogy mégiscsak a pecsét az igazi áldás: a menyecske könnyen kerek old, ha laza a kötelék. István vagy talál magának kitartó, garast fogához verni kész másik társat, vagy egyelőre megbarátkozik futó kalandokkal, s az aglegénység gondolatával.

Megeshet azonban, hogy az Istvánok sorsa másként alakul. Igaz, 17—18 évnél tanulás, s jó pár esztendő munka után, 30 esztendősen sem képesek saját lábukra állni, de továbbra is ott vannak mögöttük szüleik. Azok az 50-60 esztendőssé asszonyok és férfiak, akik a háborús veszteségekből fölcsozdva kezdtek lassan magukhoz térni, és kezdték kemény munkával magához téríteni az országot, tanultak, küszködtek, gyerekeket neveltek, lakást építettek és kényelmesen berendezkedtek. Meglehet, még ki se heverték a későn megvalósult álmot, a szép otthon teremésének megpróbáltatásait, még mindig fizetik adósságaikat és „törlesztik” a rokonok-barátok-munkatársak kalákában kölcsönzött munkáját is, máris az élet újabb kihívásával kell megbirkózniuk: fedelet kell szerezniük családot alapító gyerekeik feje fölé is.

Vajon lehet-e büntetlenül lehúzni ennyi börtört erről a nemzedékről? Azokról az anyákról, apákról, akik belefáradván, végre egy kicsit élvezni is szeretnék az életet, amíg még futja belőle. Amíg a fáradság, az alkohol, az infarktus hagy erre még kevés időt...

Sajnálom ezt az agyonhajszolt nemzedéket, de nincsenek irigylésre méltó helyzetben a fiatalabbak sem. Az önálló életkezdés küszöbén az ő lelkiismeretük, önértékük is háboroghat — későbbi lelki bajok eredőjeként —, amiért még mindig nem engedhetik el a papa-mama kezét. Komoly konfliktusok forrása lehet a függetlenség, a saját család utáni vágy és a megvalósulás ellen ható számtalan tényező közt feszülő ellentét is. Bizonyára efféle társadalmi okai is vannak annak, hogy a fiatalabb generáció egészsége is ennyire veszélyeztetett hazánkban.

Az új adórendeletet állami, pénzügyi szempontból lehet, de lélektani szempontból aligha jól időzítették. Amikor a fészekrakás a legneuralgikusabb kérdése életünknek, amikor a család válsága miatt aggódunk, nem éppen célravezető — a magánépítkezés néhány éves hangzatos támogatása után — most adóval sújtani a maguknak, netán némi túlméretezettséggel gyerekeiknek is hajlékot teremtőket. Mindez különösen elgondolkodtató, ha ismerjük az adatokat: megyénkben a VI. ötéves tervidőszakban az eredeti lakásépítési tervet csak 82,2 százalékra teljesítették. Ebből is mindössze 3560 volt az állami lakás és 16940 személyi tulajdonú. Vajon hogyan hat az egyébként is túl nagy anyagi, fizikai és idegi áldozatot követelő magánépítkezésekre ez a rendelkezés? Hiheti valaki is, hogy hazánkban az a vagyonos ember, aki a maga veritékével összehozott egy kényelmes, korszerű lakást? A társadalmi igazságosságot jobban megközelítene, a család intézményének jobban kedvezne az angol mintájú jövedelemadó, amely messzemenően figyelembe veszi, ki hány gyermek neveléséről gondoskodik. Ehhez persze meg kellene teremteni az ellenőrizhető jövedelemrendszert...

Mi minden vezethet még a család szerveződött közösség robbanásához? Egyebek között az egyre gyöngyöbb lábakon álló „alappillér”, a nő túlterheltsége, az otthonteremtés, a gyermeknevelés végül is örömteli feladataival — a gmk-zó férj és a

*

Mindennapi beszédtemánkká vált a család. Sajnos, nem ok nélkül került az érdeklődés középpontjába: válságban van. Az okokat kutatjuk baráti társaságban, a munkahelyen, a hivatásából adódóan ezt teszi a szociológus, a pszichiáter, a pedagógus, foglalkoztatója a téma az egészségügy, a szociálpolitika, az igazságügy, a gazdaság és a kereskedelem szakemberét csak úgy, mint a lelkesítő és a politikust. Egész nemzetet érintő, mondhatni sorskérdésünk ez, amelyen csak közös önvizsgálattal lehetünk úrrá. Ez a felelősségérzetet példázta a családjogi törvény módosításával kapcsolatban az országgyűlésen elhangzott fölszólalások is. Cikkünk célja szintén az, hogy tovább szőjük a témával kapcsolatos gondolatokat. Aligha van ember, akinek ne lenne véleménye a mai család intézményéről, az életképességét erősítő vagy gyöngítő külső és belső hatásokról. Kérjük hát az önk segítségét is: ülünk le együtt egy képelethei kerekasztalhoz, és közös gondolkodással próbálunk meg segíteni önmagunkon. Összinté tényfeltárással, ésszerű javaslatokkal talán sikerül is. Várjuk mindazok írásait, akik szakmai vagy „csak” emberi hivatásuk okán hozzá kívánnak szólni napjaink talán legégetőbb kérdéséhez.

gyes-gyed segítségével — még megbirkózik az anya. Fogytán azonban az erő és a türelem, ha napi nyolc órában tisztességgel helyt kell állnia a munkahelyén is — méghozzá a megyei adatok szerint —, ha fizikai dolgozó, a férfiak munkabérének 75-80 százalékát kitevő fizetésért. Aztán mindenki életében elkövetkezik az az időszak, amikor egy időben kell gondoskodnia gyermekeiről és az időközben beteggé, esetleg magatehetetlenné vált idős szüleiről is. Ismerek olyan kétgyerekes házaspárt, amelyikre hirtelen egyszerre mind a négy nagyszülő ápolásának gondja nehezedik: lelkiismereti, anyagi kérdésként is természetesen, de főként az idő és a fizikai erő végecsége állítja már-már megoldhatatlan feladat elé a családot. Komolyan kellene végre foglalkozni a rugalmas munkaidő, a részfoglalkoztatás elterjesztésével. Gazdasági, szociálpolitikai szempontok is indokolnák ezt, s nem utolsósorban segítséget jelentene az élet egyes szakaszaiban, hogy továbbra is gördülékenyen működjék a családi gépezet is... Van már vagy tíz esztendeje, hogy először leirtuk: miként megilleti a táppénz a beteg gyermekét ápoló anyát, ugyanúgy meg kellene, hogy illesse a dolgozó nőt — netán férfit —, ha beteg, idős szüleinek van szükségük a gondoskodásra. El-elhangzik ez a lehetőség azóta is hivatalos fórumokon, paragrafussá azonban még nem fogalmazódott mind a mai napig.

A gyerekek, öregek ellátásának optimális, családon belüli színhelyéről volt szó eddig, holott természetesen van erre lehetőség az otthon falain kívül is. Ezek a megoldások — bizonyos esetekben — azonban éppen hogy nem erősítik, hanem gyöngítik a család kohéziós erejét. Kiegészítő lehetőségként azonban el kell fogadnunk őket, s mint ilyenek, jó, ha léteznek. Az elmúlt öt esztendőben 515 hellyel gyarapodtak a bölcsődei helyek, s ma már — olvasom a megyei tanács családpolitikai tevékenységéről szóló tájázótatójában — „a sajnálatosan alacsony születésszámot is figyelembe véve — minden jelentkező igényt ki tudunk elégíteni.”

A nagyobb gyerekek közösségi nevelése érdekében már szükséges az

óvoda légköre, és nemcsak holmi pótlékként. Megnyugtató a szülő számára, ha nyiladozó értelmű csemetéje korszerű körülmények közt ismerkedik a „világgal”, amíg ő dolgozik. Elmondhatjuk, hogy ennek a korosztálynak a 95 százaléka óvodába jár, ezeknek az intézményeknek a kihasználtsága 100 százalékos. Ezt a tanács a lakosság és a termelőüzemek közös erőfeszítésével érthette el.

Oldódott némileg a feszültség az iskolákban is: noha 46366-ról 52818-ra emelkedett az általános iskolás diákok száma, a fölépített tantermekkel sikerült elérni, hogy a tanulóknak csupán 5 százaléka jár váltakozó tanításra.

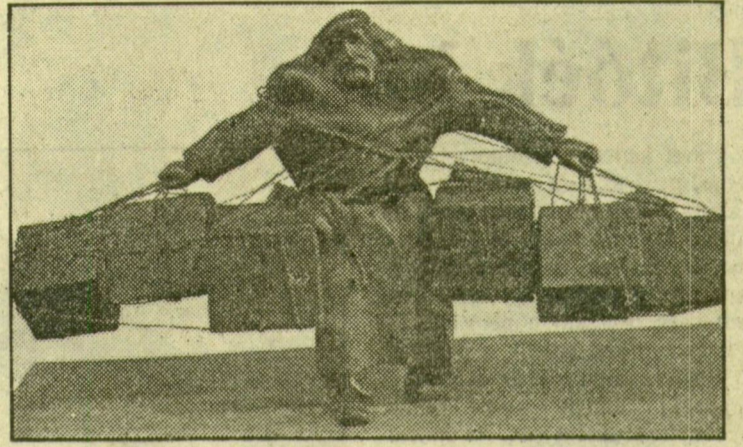
Külön tanulmányt lehetne írni arról, mit kínálunk a diákoknak szabadidejük eltöltéséhez. Az a gyám, iszonyúan keveset és kevésbé értékeset. Talán a családi kötelek lazulása mellett ez is oka annak, hogy öt év alatt 2814-ről 4134-re nőtt a veszélyeztetett kiskorúak száma.

Míg egyre kevesebb újszülött látja meg a napvilágot, ugyanakkor egyre nő megyénkben az idős korúak aránya. A szociális otthonokban 583 új hely létesült az elmúlt öt évben. A tényleges gyarapodás ebből tulajdonképpen 280, hiszen a többi a régi, nagyon elavultakat „váltotta ki”. Hátrányos adottságú megyénk erejét megfeszítő igyekezetét tükrözi a szám: 10 ezer 60 éven fölüli lakosra nálunk 240 szociális otthoni hely jut, míg az országos átlag 180. Ennek ellenére sorba állnak, várakoznak a jelentkezők, hogy bejuthassanak az intézményekbe, hiszen azt említetem, a legtitességesebb szándékú család sem képes odahaza ellátni a fizikailag, szellemileg leépült hozzátartozókat. Ma már nélkülözhetetlen a néhány év alatt villámgyorsan kiépült házi szociális gondozó-szolgálat, amelynek gondozói — 180 hivatásos, 194 tiszteletdíjas és 1095 önkéntes, díjazás nélkül dolgozó — hihetetlen nagy segítséget nyújtanak az otthonukban élő idősök ellátásában. Hogy erre a formára a jövőben is számíthatunk kell, bizonyítja: a gondozottak száma az elmúlt 5 év alatt 1829-ről 3583-ra emelkedett.

Vajon megfelelően támogatja-e a kereskedelem, a szolgáltatás a családokat? A hajdanvolt sok ígéret egyike-másika írott malaszt maradt. A konzervekkel, félkészételekkel, a mirelittekkel nem számolhat a háziasszony: nincs az a háztartás, amely megengedhetné magának akármilyiket mindennapi luxusként. Az meg valami rendkívüli világnapon fordulhat csak elő, hogy magyar ember betérjen egy magyar vendéglőbe. Az üzletek alapellátásának színvonala nem csökkent, a bérek növekedését jóval meghaladó áremelések viszont igencsak ellent mondtak a hangoztatott társadalompolitikai célkitűzéseknek. Általában — időszakai hiányok mellett — van a polcokon áru, de a két-három gyerekes anya bizony meggondolja, hogy vegyen-e például egy liter tartósítót és színezőanyag nélküli narancslevet 60 forintért. Noha, jöllehet, azt már tudja, hogy ősszel, télen micsoda nagy szüksége lenne erre a szervezetnek... Olcsóbb minden egyéb szénsavas, túlédesített üdítő ital. S hogy mit mennyíért kínál a ruházati kereskedelem, tudja jól minden anya, akinek csecsemője, kislánya, serdülő fia, lánya van. Egy-egy pár cipőért, téli nadrágért bizony már a horribilis összeget sem sajnálja, ha végre ráakad. Túlzás lenne azt állítani, hogy az ipar és a kereskedelem elkenyézetté az utódokat nevelő családokat. A szolgáltatásoktól sem várhatnak oly sokat, tisztelet a kivételnek, de a hozzáállás, a minőség, az idő, az árak ismeretében egyre többen térnek vissza „a magad, uram” — szemlélethez.

Nem könnyű manapság családban élni, a családot fönttartani és összetartani. Érzékeny képződmény ez, amely különböző külső hatásokra is könnyen bomlik. Különösen, ha a belső kohézió erőteljesen hiányzik, ha a család energiagazdálkodásunkat kellene megreformálnunk, úgy, hogy a ma emberének fussa az erejéből — annyi más mellett — a családepítésre is.

CHIKÁN ÁGNES

KŐ PÁL SZOBRA

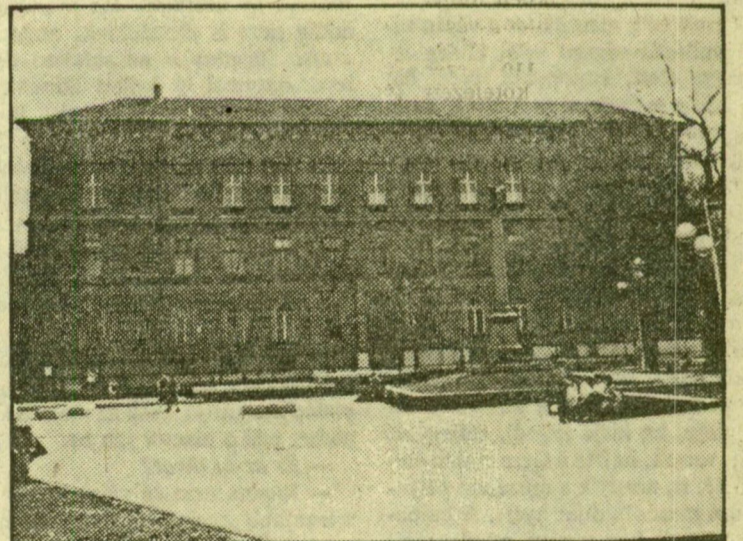
JENEI GYULA

Tíz szó Kosztolányi Dezsőnek

Az a csók. Igen. Az lehetett a kezdet. Onnét a végzetes ölelés, amely rátestálta az életet, azon a szürös-szép éjjelen, midőn a vér is csak miattuk lüktetett, s szívük kihagyó dobbanása jósolta meg, elindultál a sír felé költő-kedvesem. S az az út. Az volt csak a nagyja! Poros Bácskából Pestre vitt a vonat, de sűz álmokat hiába kutatott-kapart föld alól is tömzsi két kezed, mert a televényt macskakövek hieroglifáival hazudták teli valakik, megadtán az álmok is elkurvultak tőled reg. Így őszült rád a férfikor. Talán akkor, amikor borgözös éjjelek után, ércesen csillanó hajnalokon, Kornéllal kettesben-egyedül, a sínek mellett csatangoltál, és szalag nyakkendőd furcsa sárga csokrát arcodba csapta egy-egy csél-csap fuvalatt, s fájt tudnod, negyvennyolcas nagyapád kardja rozsdásan csüng a szabadkai ház falán, a régi Kossuth-kép alatt, s a nyád, az édes, hiába vár minden bíbor este, kaputokba a szél fájdul csak belé a lomha őszű csendben. Aztán már az sem. Am volt még a haza, éltek még a csupa csatak lányok, és volt az a recsegés, azok a sikolyok, a hajnali szerenádok, a hitt hitetek. Felnőtt játékok már ezek. S a redakciók malmában pergett rád, egyre pergett a liszté lett búza, pedig te még akkor is győny szavakat szórtál elibünk, hogy játsszunk azzal is.

Szeged műemlékei

52. ARADI VÉRTANÚK TERE 1.

„Városképi jelentőségű épület eklektikus stílusban. Eredetileg piarista gimnázium és rendház. Épült 1886-ban Bachó Viktor tervei szerint.”

A kétemeletes monumentális épület földszintjén félköríves, első és második emeletén egyenes záródású ablakokkal. Utóbbi felett, felváltva timpanonos és íves párkány. Homlokzatait erőteljes álló konzul párkány zárja le. Falsíkja az első két szinten kvaderezett. Felsőszlopk közötti, félköríves fakapui előtérbe, onnan boltíves lépcsőházba vezetnek, melyet a második emeleten babás márványkorlát szegélyez. Lépcsőháza a L-alakú épületből a Rerrich Béla tér felé kiszögellnek.

Az épület terveit 1885. április 28-án Trefort Ágoston vallás- és közoktatásiügyi miniszter hagyta jóvá. Július végén kérték az építési vonal kitézését a „Gizella tér 6, Tisza Lajos körút 78, 80, 82, Árpád utca 8, 10, 12, és Pécsi u 5 számú telektömbön”, melyre augusztus 31-én kiadták az építési engedélyt. A „gimnázium és kegyesrendi társház” használati engedélye 1886. novemberi keltezésű. Helyén a nagyvízkor „Az Árkon”-nak nevezett utcatest és északi, a Sörház utca felé eső házsorának egy sávja állt.